

212

การเมืองการปกครองในแนวพุทธศาสนา:
ศึกษาจากนักคิดและพระไตรปิฎก

นายทวี ภาวกานตานิษฐ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

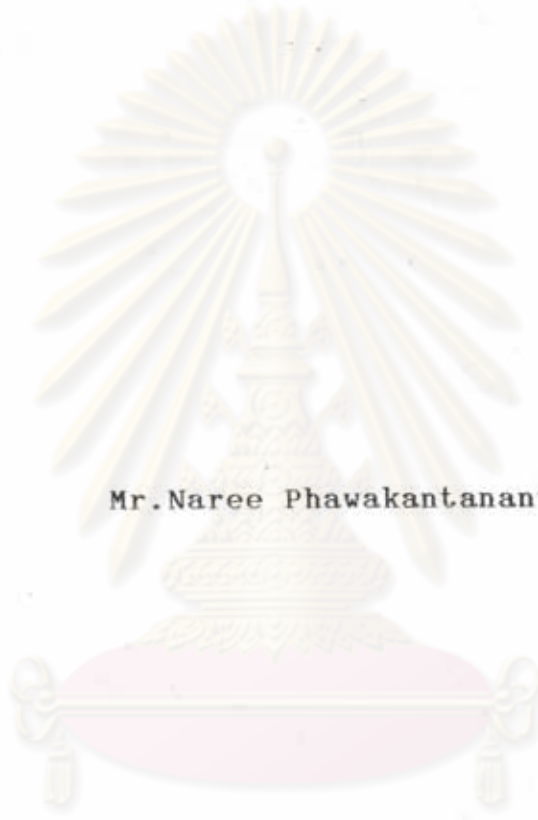
พ.ศ. ๒๕๓๘

ISBN 974-632-868-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16344835

THE CONCEPT OF POLITICS AND GOVERNANCE IN BUDDHISM:
A STUDY OF THAI THINKERS AND THE TRIPITAKA

Mr. Naree Phawakantanant

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Government
Graduate School
Chulalongkorn University

1995

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ในรี ภาควิชาคานันท์ : การเมืองการปกครองในแนวพุทธศาสนา : ศึกษาจากนักคิดและ
พระไตรปิฎก (THE CONCEPT OF POLITICS AND GOVERNANCE IN BUDDHISM :
A STUDY OF THAI THINKERS AND THE TRIPITAKA)
อาจารย์ที่ปรึกษา : ศ.ดร.สมบูรณ์ สุขสำราญ, 94 หน้า. ISBN 974-632-868-9

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาแนวความคิดทางการเมืองและการปกครองที่ปรากฏ
ตามหลักธรรมในพระไตรปิฎก และ เอกสารที่กล่าวถึงความในพระไตรปิฎก และความคิดนักวิชาการในเรื่องการ
ปกครองที่ดี คุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดี และวิธีการที่จะทำให้บ้านเมืองมีความสุขความเจริญตามหลักพุทธ-
ศาสนารวมทั้งหวังว่าการศึกษานี้จะช่วยเผยแพร่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่จะนำมาใช้ในทางการเมือง
การปกครอง เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาระบบการเมืองการปกครองที่ดี การสรรหาผู้ปกครองที่ดี
และวิธีการปกครองที่ดีตามหลักพุทธศาสนา

ผลจากการศึกษา ปรากฏว่าระบอบการเมืองการปกครองที่ดีนั้น ในพระไตรปิฎกมิได้กำหนด
ว่าจะต้องมีรูปแบบประการใด หากแต่ให้นำหลักธรรมมาธิปไตย หรือการใช้หลักธรรมเป็นแม่บท เช่นเดียวกับ
กับรัฐธรรมนูญนั่นเอง ซึ่งหลักธรรมมาธิปไตยมีพื้นฐานจาก "โพธิปักขิยธรรม" โดยในพุทธกาลก็นำหลักธรรม
ดังกล่าวมาใช้กับรูปแบบการปกครองที่มีอยู่ในขณะนั้นทั้งสองรูปแบบ คือการปกครองแบบสาธารณรัฐให้หลัก
"อภิธานิยธรรม" และการปกครองแบบราชาธิปไตย ใช้ในหลัก "ทศพิธราชธรรม" และ "อภิธานิยธรรม"
การปกครองแบบราชาธิปไตย ใช้ในหลัก "ทศพิธราชธรรม" และ "จักรวรรดิวัตร" เป็นสำคัญ

ส่วนผู้ปกครองที่ดีและทรงคุณธรรม จะเป็นผู้ที่มีลักษณะของมหาบุรุษลักษณะครบทั้ง 32 ประการ
จะเป็นนักปกครองที่ทรงคุณธรรมอย่างที่สุด และนักปกครองจะต้องเป็นลัคนุรูปปฏิบัติธรรมตามฐานะแห่งคน
เช่น ธรรมของผู้ปกครอง ธรรมของสมาชิกในสังคม เป็นต้น

ส่วนสุดท้าย คือ วิธีการปกครองที่จะทำให้บ้านเมืองมีความสุขความเจริญนั้น ในสังคมจะต้อง
มีการถือธรรม โดยมีศีล 5 เป็นพื้นฐาน มีฆราวาสธรรม และหลักธรรมทางเศรษฐกิจ คือกฎธัมมิกัตถ-
สังวัตตนิยธรรม เป็นต้น และที่สำคัญจะต้องจัดการให้สังคมได้รับความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติธรรมอย่าง
จริงจังสม่ำเสมอ ทั้งในหลักสูตรการเรียนการสอนของนักเรียน นักศึกษา และโดยธรรมเทศนาจากพระสงฆ์
เพื่อให้เข้าถึงการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างจริงจังในทางการเมืองการปกครอง

ภาควิชา ..... การปกครอง .....
สาขาวิชา ..... การปกครอง .....
ปีการศึกษา ..... 2538 .....

ลายมือชื่อนิติ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C331785 : MAJOR : MAJOR GOVERNMENT

KEY WORD: POLITICS / GOVERNANCE / BUDDHISM / THE TRIPITAKA

NAREE PHAWAKANTANANT : THE CONCEPT OF POLITICS AND GOVERNANCE IN
BUDDHISM : A STUDY OF THAI THINKERS AND THE TRIPITAKA.

THESIS ADVISOR : PROF. SOMBOON SUKSAMRAN, Ph.D. 94 pp.

ISBN 974-632-868-9

The purpose of this thesis is to study and analyse the Religious Precept (Dhamma) is in the Tripitaka and views of intellectuals about politics, the Governance, the qualities of the good leader or ruler and the right system in running the country. It will introduce Buddhism as a main principle into Politics and Governance and in choosing the appropriate leaders and appropriate systems for the well being of the country.

The study suggests that the Tripitaka does not prescribe a single form of good government. It suggests that a good governance should adhere to Dhamma nad takes Dhamma as Somewhat its constitution. The good governance should follow the principle of The Dhammadhipateyya base on The Bhodhipak Khiya-dhamma (Virtues partaking of enlightenment) should be used together with other Dhamma such as Aparihaniyadhamma (Condition of welfare), Rajadhamma (Virtues of a ruler) and Chakkavatti-vatti (Duties of a great ruler) as principles and guide in the Absolute Monarchy system which was prevailed the time of The Lord Buddha.

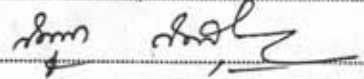
To lead the country to the optimal stage. Qharavasa-dhamma (Virtues for a good household life) and Dhittadham-mikathe-samvattanikadhamma (Virtues conduct to benefit material necessitate for living) have to be respected in the society. The society has to learn and consistently practice Dhamma with profound comprehend via the teaching in school or through the sermons from the monks. Thus, Dhamma can be put to practice correctly both in Politics and in Governance.

ภาควิชา การปกครอง

สาขาวิชา การปกครอง

ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากท่านศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ ในการอนุเคราะห์และให้คำแนะนำที่มีค่าต่อผู้เขียน

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. วิชา สุจริตชนารักษ์ ที่กรุณาตรวจและแนะนำการแก้ไข พร้อมทั้งท่านอาจารย์ ดร. ไชยันต์ ไชยพร

ขอขอบคุณ คุณชฎาณรงค์ สุภาพพร้อม ที่กรุณาเป็นธุระในการหาเอกสารที่ใช้ในการศึกษา

สุดท้าย ขอคารวะด้วยความเคารพและระลึกถึงยิ่งแต่มารดา ผู้เป็นที่กำลังใจและกำลังความคิดของผู้เขียน และขอบพระคุณต่อผู้มีพระคุณทุกท่าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
บทที่ ๑ บทนำ.....	1
สภาพของปัญหา.....	1
กรอบความคิด.....	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการศึกษา.....	4
สมมติฐานการศึกษา.....	4
ระเบียบวิธีวิจัย.....	4
ประโยชน์ของการวิจัย.....	5
ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง.....	5
โครงร่างของวิทยานิพนธ์.....	13
บทที่ ๒ การเมืองการปกครองในแนวความคิดของนักปราชญ์ทางสงฆ์	
นักวิชาการรัฐศาสตร์ และนักปรัชญา.....	14
ผลงานที่นำมาศึกษา.....	14
พระพุทธทาสภิกขุ.....	14
พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต).....	18
ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ.....	21
ปรีชา ช้างขวัญยืน.....	25
บทที่ ๓ การเมืองการปกครองในพระไตรปิฎก.....	28
องค์ประกอบของการเมืองการปกครองที่ดี.....	28
ระบอบการเมืองการปกครองที่ดี.....	29
คุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดี.....	37
วิธีการปกครองที่จะทำให้บ้านเมืองมีความสุขความเจริญ.....	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๘ บทสรุป.....	80
สรุปวิเคราะห์.....	80
รายการอ้างอิง.....	84
ภาคผนวก.....	87
ประวัติผู้ศึกษา.....	94

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย